

VIESTNIK

HRVATSKOGA
ARKEOLOGIČKOGA DRUŽTVA.

Dva spomenika kova zlatarskoga

od Ivana Kukuljevića Sakeinskog.

Na zlatarske umotvorine prošlih vjekova malo se do sada obzirala literatura slavenska.

U mom slovníku umjetnika obratio sam prije nekoliko godina mimogred pozornost na njeke naše umne zlatare, što su u staro doba živili u Dalmaciji, Srbiji i t. d., od kojih slučajno nadjoh spomenike njihova rada.

Ali ovo bijaše jedva neki maleni prinesak za povjest zlatarstva, koje je kod južnih i ostalih Slavena u staro doba veoma bujno cvalo.

Spomenici zlatarskog rada razjašnjaju znatno kulturno stanje svakoga naroda, s toga bi vriedno bilo, da se naši časopisi, posvećeni starinarstvu i umjetnosti, većom pomnjom na nje obaziru, a ponajbolje preporučili bi ovu stvar našim starinarom u Dalmaciji, Srbiji i Bugarskoj, gdje se još mnogo nepoznatih zlatarskih umotvora nalazi po crkvah, monastirih i kojekuda raztrešenih.

Mi ćemo se u našem Viestniku od sada i ovimi spomenici većom pomnjom baviti. Za sada priobćujemo ponajprije opis jednoga kaleža i jedne čaše, od kojih se prvi spomenik u sbirci starina pisca ovoga članka, a drugi u narodnom arkeologičkom muzeju zagrebačkom nalazi.

I.

Srebrni, dobro pozlaćeni i umjetnom rezbarijom izkićeni kalež (potir), kojega sliku priobćujemo na sljedećoj strani nabavio je pisac ovoga članka od grofa Bethlema, činovnika kod gubernije riečke, u kojega obitelji čuvao se dugo vremena u Erdelju.

(† Hoc πούριον faciendum curavit Pandarje magnus spatharius et domina ejus Semka.)

Pri čitanju ovoga nadpisa bijaše najveća poteškoća protumačiti ime velikoga spatara. Ja sam iz prvine čitao »pan Andrije i »pan Darije«. ¹ Ali priobćiv nadpis našim slavenskim filologom gg Miklošiću i Jagiću, izjaviše se oba, da se ovo ime u savezu kao jedna rieč čitati imade. S toga moglo bi se čitati Pandarije (stsl. Pantalije) ili Pančarije sr. Panča, Panče (Pantzus), Pančin. Pančo. ²

Ime velespatarove supruge (kneginje) čitali su neki сеника, nu Dr. Miklošić učini me pozorna na nadpis druge dole opisane čaše, na kojemu je pisme **н** (**М**) u rieči **своємъ** uprav ovako izrezano, kao i na našem kaležu, te se s toga ovo ime svakako kao Semka ³ čitati ima.

Drugo je važno pitanje, kojemu narodu pripadahu na kaležu spomenuti velispatar i njegova knjeginja Semka?

Prem da su u staro doba i Bugari imali velespatara, to bi se ipak usudio utvrditi, da naš velespatar Pandarije ili Pančarije zajedno s kneginjom Semkom, pripadahu narodu rumunjskomu; jer držim, da nadpis na kaležu nije stariji od XV. ili XVI. vieka, kad je Bugarska jur od davna stenjala pod gospodstvom turskim, dočim je Vlaška i Moldavska imala još uvijek svoje vladare i boljare.

Da kalež nije mlađi od XVI. vieka, svjedoči nam kasniji poljski nadpis od g. 1604., koji se nalazi na podnožju kaleža, te ovako glasi:

a. iz vana :

ZA PANOVANIA IEGO MOSCI BERNATA MACIOWSKIEGO
KARDINALA I BISKVPA KRAKOWSKIEGO ZA X. (Ksienża)
STANISLAWA PLIESIKA PLEBANA SCZVROWSKIEGO, SLA-
HETNIE VRODZONY.

b. iz nutra :

STANISLAV DVI EBA ZASAYCZA SOLTYS ZROLOWEY KVPIL
KIELICH KV CZCI KV CHWALE PANV BOGV DO KOSCIOLA
SCZVROWSKIEGO SWEY WIERY PRAZY. A. D. 1604.

¹ Sravni Dara, Даря. Moroškin, Onomasticon slavicum.

² Moroškin. onomasticon.

³ Sravni : Sema, Semka, Semeika, Simka (Simeonida). Moroškin, Onom. slavicum.

Iz ovoga nadpisa razabire se dakle, da je g. 1604. za vrijeme Bernata Mačiovskoga, kardinala i biskupa krakovskoga i popa Stanislava Pliesika, plovana sčurovskoga, kupio taj kalež plemeniti Stanislav Duleba, za crkvu sčurovsku.¹

Šteta, što nije zabilježeno, gdje i od koga je kupljen isti kalež, te tako ostaje za uvijek tajna, odkuda je ova posuda pravoslavne crkve dospjela u katoličku crkvu poljsku. Isto takova je tajna, kako se je s vremenom naš spomenik iz Poljske povratio opet u polurumunjsku zemlju Erdelj, i u dvorove grofova Bethlema, od kuda dodje napokon u Hrvatsku.

II.

Sreberna, stranom pozlaćena čaša zagrebačkog ark. muzeja, oblika je podugačkog, od zgora širja, od zdola užja. U visini ima $18\frac{3}{4}$ centm., u gornjoj širini $12\frac{1}{2}$ ctm., u donjoj širini $8\frac{1}{4}$ ctm.

Kako se iz ove slike razabrati može, izkićena je čaša na gornjoj širini pozlaćenim arabeski, izpod kojih izrezan je poput grba

¹ Miesta Szezurow i Szezurowa leže u Galiciji, okružju bohinjskom.

monogram, od zgora sa znakom sličnim sidru, a s objih stranah ima ćirilsko pismo М. Od zdola u sredini latinsko pismo S, a s objih stranah L.

U sredini i na podnožju čaše stoji u dva reda sljedeći nadpis:
 † сѣ кѣна дарока пань стрѡмѹь логофѢ. финѹь своємѹь босинѹь уашиникѹь.
 к ѡшо изѹѢ. ап. мѣ

(† Hunc poculum donavit dominus Stroićb logotheta filio (baptis-
 mali) suo Bosne, pincernae, Anno 7099 (1591) Aprilis XVIII.)

Oblik »сѣ кѣна« mjesto »сѡ кѣнѹь«, kao i »финѹь« mjesto »синѹь«, a i rieč »логофети.« daju nagadjati, da je i ova čaša potekla iz Rumunjske ili Bugarske.

Nu šta će reći rieč »Bosni«? Ima li ovo značiti ime zemlje Bosne, ili pako ime krstno?

Ako uzmemo u obzir, da pokrajina Bosna koncem XVI. vieka nije mogla imati svojih čašnika ili peharnika, pa da tada ni u susjednoj Hrvatskoj ili Ugarskoj nijedan velikaš naslov bosanskog čašnika nosio nije, to onda možemo potpunom vjerojatnošću utvrditi, da je ovdje ime Bosna, svakako ime krstno. I doista nalazimo u hrvatskih listinah isto ime. U jednoj listini g. 1103. spominje se medju podpisanimi svjedoci *Bosna*, kaludjer (*Bosna monachus*)¹ a Moroškin u svom »slavjanskom imenoslovu« spominje česka i moravska imena: Bosa, Bosak, Bosata, poljski Bosanta. Imadu i Srbliji ime Bosanko i Bosanka. Na našoj čaši ima se dakle ime Bosna ili »Bosan« (Bosni) rasumjevati kao krstno ime čašnika, kojemu logofet Strozić darova istu čašu.

Odkuda je ova čaša dospjela u naš narodni muzej nije mi poznato, nu na koliko se sjećam, nabavljena je po pokojuom neumornom iztražitelju starina, majoru Mihalju Sabljaru.

Sirmia citerior et ulterior.

Piše V. Klaić.

Poslanicom od 20. siečnja 1229. dozvoli papa Gregorije IX. na molbu nadbiskupa koločkoga, da se obnovi *sriemska biskupija*, koje bješe u burno doba seobe naroda nestalo². Sielo obnovljene

¹ Gl. moj Codex Dipl. Regni Croatiae II. p. 9.

² Theiner, Mon. Huug. I. p. 88.